

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ТА КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ З КУРСУ
«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРА»**

для студентів денної та заочної форм навчання
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»
зі спеціальності 053 «Психологія»

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету,
протокол № 1 від 16.01.19

Харків
НТУ «ХПІ»
2019

Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу «Теорія і практика формування лідера» для студентів денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» зі спеціальності 053 «Психологія»/ Уклад. Романовський О.Г., Квасник О.В., Бондаренко В.В., Шаполова В.В., – Харків: НТУ «ХПІ», 2019. – 38 с.

Укладачі: ,
О.Г. Романовський
О.В. Квасник
В.В. Бондаренко
В.В. Шаполова
Рецензент проф. Г.В. Попова

Кафедра педагогіки та психології управління соціальними системами ім. акад. І.А. Зязюна

ВСТУП

Програма вивчення загальної навчальної дисципліни «Теорія і практика формування лідера» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 053 «Психологія» спеціальності 053 «Психологія». Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія і практика формування лідера» є загальне ознайомлення студентів з походженням, змістом, особливостями прояву та формування феномену лідерства в різних сферах суспільного життя. Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес розвитку лідерського потенціалу особистості у різних сферах суспільної діяльності.

Завдання курсу «Теорія і практика формування лідера» полягає в: освоєнні всіх етапів емпіричного дослідження; ознайомлення студентів із системою понять, що дозволяють аналізувати емпіричне дослідження; набутті студентами навичок роботи з конкретними методиками, які мають широко застосовуються в психологічній практиці; відпрацюванні практичних умінь вивчення психологічних характеристик людини як індивіда, суб'єкта діяльності, особистості, індивідуальності; а також щодо виявлення психологічних особливостей людини при проведенні професійного відбору, в процесі навчання тощо.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- основні підходи до визначення лідерства та харизматичного лідерства;

- класичні та сучасні теорії лідерства;

- особливості прояву лідерства в різних сферах суспільного життя;

- шляхи та методи формування особистості лідера;

Після освоєння навчальної дисципліни студенти повинні вміти:

- визначати стилі лідерства;

- розробляти систему рекомендацій щодо розвитку лідерського потенціалу особистості;

- обґрунтувати доцільність лідерства у різних професійних сферах;

- дати оцінку особливостям лідерського стилю.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

Поточний контроль з дисципліни «Теорія і практика формування лідера» реалізується у формі опитування, виступів на практичних заняттях з доповідями, тестів, виконання індивідуальних практичних завдань, проведення контрольних робіт.

Семестровий контроль проводиться у формі іспиту відповідно до навчального плану в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою та у терміни, встановлені навчальним планом.

Результати поточного контролю враховуються як допоміжна інформація для виставлення підсумкової оцінки з даної дисципліни.

Студент вважається допущеним до семестрового іспиту з навчальної дисципліни за умови повного відпрацювання усіх практичних занять, передбачених навчальною програмою з дисципліни. Важливим фактором для допуску та оцінювання є наявність усіх практичних робіт та індивідуальних завдань.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1

Харизматичне лідерство та теорії його походження.

Тема 1

Вступ в теорію і практику лідерства

Загальна характеристика дисципліни. Сутність та зміст феномену лідерства. Формальне та неформальне лідерство. Порівняння лідерів та менеджерів. Сутнісні характеристики психологічного впливу лідерства на послідовників. Досвід НТУ «ХПІ» у формуванні лідерів: принципи, шляхи та форми.

Тема 2

Структура лідерства.

Поняття про структуру лідерства. Визначення основних структурних компонентів лідерства: вплив, група та ціль. Підходи до вивчення психологічного впливу лідера на послідовників. Види груп послідовників, феномен готовності до прийняття лідерства. Гендерні аспекти прийняття лідерства. Мета діяльності лідера та її види.

Тема 3

Харизматичне лідерство.

Харизма та її прояви. Підходи до вивчення та дослідження харизми у сучасні науки. Етичний та неетичний харизматичний лідер: особливості прояву та наслідки для послідовників. Механізми впливу харизматичного лідера на послідовників. Теорії виникнення харизматичного лідерства

Змістовий модуль 2.

Засоби впливу лідера на послідовників у різних видах діяльності

Тема 1.

Психологія лідерства в освітній сфері

Лідерство в освіті: специфічні особливості у порівнянні з іншими видами діяльності. Основні характеристики, що мають бути притаманні лідеру в освіті та науці. Шляхи формування освітнього лідерства.

Тема 2.

Лідери нового покоління, їх риси та проблеми підготовки.

Характерні риси лідерів XXI сторіччя. Механізми впливу сучасного лідера на послідовників.

Змістовний модуль 3.

Емоційний інтелект та лідерство.

Тема 1.

Резонансне лідерство та його фізіологічні основи.

Поняття резонансного лідерства. Структури мозку людини, що відповідають за створення резонансу. Емоції та їх роль у налагодженні взаємодії між лідером та послідовниками.

Тема 2.

Емоційний інтелект та його зв'язок з лідерством.

Емоційний інтелект та його вплив на здійснення лідерства. Поняття про емоційний інтелект. Структура та прояви емоційного інтелекту. Значення емоційного інтелекту для ефективної професійної діяльності.

Тема 3.

Натхнення як основа стійкого розвитку лідера.

Значення натхнення у взаємодії між лідером та послідовниками при постановці мети. Стилi надихаючого лідерства: основні прояви та наслідки.

2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

2.1. Загальні методичні рекомендації організації самостійної роботи студентів

Відповідно до останніх законодавчих документів з усіх видів навчальної діяльності СРС значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості студента.

Самостійна робота є органічним продовженням усіх інших видів навчальної діяльності. Тому вона має навчальне, особисте та суспільне значення.

Навчальна діяльність характеризується суб'єктивністю, активністю, предметністю, цілеспрямованістю, наявністю структури та змісту. Серед особливостей самостійної навчальної діяльності виділяють:

- залежність від рівня розвитку студента та опора на досягнутий рівень розвитку;
- засвоєння загальних та спеціальних наукових понять;
- передумови загальних засобів дій вирішенню завдань;
- залежність змін психічних властивостей та поведінки тих, хто навчається, від результатів їхніх дій.

Виконання самостійної роботи передбачає:

1. Опрацювання навчальної літератури за допомогою бібліотеки кафедри, університету, мережі Інтернет.
2. Вивчення навчального матеріалу, який дається для самостійної роботи.
3. Засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі.
4. Самоперевірка засвоєних знань за допомогою наданих питань.

За необхідності можна отримати індивідуальну консультацію викладача щодо виконання самостійної роботи. Слід переглянути графік консультацій або використати онлай чи офлайн зв'язок.

2.2. Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів

Тема 1.

Вступ до теорії і практики формування лідера

Формування у студентів наукових уявлень про феномен лідерства та підходи до його вивчення. Класифікація якостей лідера О.Г. Романовського. Навички лідера, його якості.

Питання для самоперевірки:

Сформулюйте висновок, відповідаючи на такі запитання:

1. Яким має бути справжній лідер?
2. Навіщо бути лідером?
3. Які якості особистості та риси необхідно розвинути Вам особисто для того, щоб стати лідером?

Інформаційні джерела:

1. Adler N. The arts & leadership: Now that we can do anything, what will we do? / Adler N. // Academy of Management Learning and Education, 5(4), 2006. – P. 486-499.
2. Conger J., Kanungo R. Charismatic leadership in organizations / Conger, J., & Kanungo, R. – Thousand Oaks, CA: Sage, 1998.
3. Day D. The Oxford handbook of leadership and organizations / Day D.. London: Oxford University Press, 2014
4. Генев Ф. Психология управления / Пер. с болг.; общ. ред. Б. Ф. Ломова, В.Ф.Венды. – М.: Прогресс, 1982. – 422 с.
5. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти. – К.: Ніка-Центр, 2000. – 331 с.
6. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.

Тема 2

Структура лідерства та теорії його походження

Експериментально дослідити лідерство в рамках різних теорій. Порівняти теорії лідерства. Дослідження атрибутів у повсякденному житті. Причини і способи виникнення теорій лідерства.

Питання для самоперевірки:

1. Опишіть історію виникнення вчення про лідерство.
2. Дайте характеристику поняття лідер та лідерство з огляду на концепцію особистісних якостей, визначте її особливості.
3. Розкрийте сутність ситуативної теорії лідерства.
4. Розкрийте особливості атрибутивної теорії лідерства і позначте її головну сутність.
5. Розкрийте сутність теорії заміників лідерства, позначте, де саме відбувається наближення до образу лідера.
6. Визначте особливості теорії харизматичного лідерства.
7. Визначте схожі риси у всіх теоріях лідерства.

Інформаційні джерела:

1. *Mumford M.D., Zaccaro S.J., Connelly M.S., Marks M.A.* Leadership skills: conclusions and future direction / Mumford, M.D., Zaccaro, S.J., Connelly, M.S., Marks, M.A. // *Leadership Quarterly*, 11 (1), 2000. – P. 155-170.
2. *Zaccaro S. J., Kemp C., Bade P.* Leader traits and attributes / Zaccaro, S. J., Kemp, C., & Bader, P. In J. Antonakis, A. T. Cianciolo, & R. J. Sternberg (Eds.). // *The nature of leadership* Thousand Oaks, CA: Sage, 2004. - P. 101-124.
3. *Alexander J., Comfort M., Weiner B., Bogue M.* Leadership in collaborative community health partnerships / Alexander, J., Comfort, M., Weiner, B., & Bogue, M. // *Nonprofit Management & Leadership*, 12(2), 2001 – P. 159-175.
4. *Alvesson M.* Leadership studies: From procedure and abstraction to reflexivity and situation / Alvesson, M. // *The Leadership Quarterly*, 7(4), 1996. – P. 455-485.
5. *Burke C. S., Sims D. E., Lazzara E. H., Salas E.* Trust in leadership: A multi-level review and integration / Burke, C. S., Sims, D. E., Lazzara, E. H., & Salas, E. // *The Leadership Quarterly*, 18(6), 2007. – P. 606-632.
6. *Friedrich T. L., Vessey W. B., Schuelke M. J., Ruark G. A., Mumford M. D.* A framework for understanding collective leadership: The selective utilization of leader and team expertise within networks / Friedrich, T. L., Vessey, W. B., Schuelke, M. J., Ruark, G. A., & Mumford, M. D. *The Leadership Quarterly*, 20(6), 2009. – P. 933-958.

7. *Nicolaides V. C., LaPort K. A., Chen T. R., Tomassetti A. J., Weis E. J., Zaccaro S. J., Cortina J. M.* The shared leadership of teams: A meta-analysis of proximal, distal, and moderating relationships. / Nicolaides, V. C., LaPort, K. A., Chen, T. R., Tomassetti, A. J., Weis, E. J., Zaccaro, S. J., & Cortina, J. M. // *The Leadership Quarterly*, 25(5), 2014. – P. 923-942.
8. *Pearce C., Conger J.* Shared leadership: Reframing the hows and whys of leadership. / Pearce, C., & Conger, J. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2003.

Тема 3.

Харизматичне лідерство.

Досвід послідовника. Рецепт харизматичного лідерства. Співвіднесення понять популярність і харизма. Значення харизми має для реалізації лідерства. Співвіднесення понять «імідж» і «харизма».

Питання для самоперевірки:

1. Розкрийте особливості оцінки досвіду послідовників.
2. Розкажіть про особливості харизматичного лідерства.
3. Охарактеризуйте особливості понять «імідж», «харизма», «популярність».
4. Зробіть опис рецепту харизматичного лідерства.

Інформаційні джерела:

1. *De Hoogh A.H.B., Den Hartog D.N., Koopman P.L.* De ontwikkeling van de CLIO: een vragenlijst voor charismatisch leiderschap in organisaties/ A.H.B. De Hoogh, D.N. Den Hartog, P.L. Koopman // *Gedrag & Organisatie*, 2004 - 17(5). – P. 354-382.
2. *Kidder R.* Moral courage / Rushmore Kidder – William Morrow Paperbacks, 2005. – 320 p.
3. *Sucher S.J.* The moral leadership: Challenges, tools and insights, 2007. – 264 p.
4. *Conger J., Kanungo, R.* Charismatic leadership in organizations / Conger, J., & Kanungo, R. – Thousand Oaks, CA: Sage, 1998.
5. *Strange J., Mumford M.* The origins of vision: Charismatic versus ideological leaders / Strange, J., & Mumford, M. // *The Leadership Quarterly*, 13, 2002. – P.343-377/

6. *Eatwell R.* 'The Concept and Theory of Charismatic Leadership', *Totalitarian Movements and Political Religions*, 7 (2), 2006. – P. 141–156.

7. *Steffens N.K., Kim Peters S., Haslam A., Dick R.* Dying for charisma: Leaders' inspirational appeal increases post-mortem / Niklas K. Steffens, Kim Peters S. Alexander Haslam Rolfvan Dick // *The Leadership Quarterly*, 2016.

Змістовий модуль 2.

Засоби впливу лідера на послідовників у різних видах діяльності

Тема 4.

Психологія лідерства в освітній сфері

Модель лідера в освіті. Особливості освітнього лідерства. Охарактеризуйте TEDTalk Кена Робінсона «Зміна освітньої парадигми». Охарактеризуйте принципи роботи школи Уелтон. Вкажіть спільні та відмінні риси освітнього лідерства та класичного.

Питання для самоперевірки:

1. Розкрийте особливості моделі лідера в освіті.
2. Розкажіть про особливості політики лідерства Кена Робінсона «Зміна освітньої парадигми».
3. Охарактеризуйте особливості роботи школи Уелтона.

Інформаційні джерела:

1. *Gritton J.* Leadership lessons from Pandora and beyond / J. Gritton – *Experiential Learning in Virtual Worlds: Opening an Undiscovered Country*, Oxford: Inter-Disciplinary Press., 2011 – 13 p.
2. *Kennie T.* Academic leadership: Dimensions and dynamics / Dr. Tom Kennie // *ENGAGE: ISSUE 21*, 2010 (available at http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/staffdevelopment/documents/AcademicLeadership_Dimension&Dynamics.pdf)
3. *Jameson J.* Leadership in Post-Compulsory Education: Inspiring Leaders of the Future / Jill Jameson – David Fulton, 2006 - Adult education - 218 p.
4. *McNay I.* Ultimate FE Leadership and Management Handbook / Ian McNay, Jill Jameson – Continuum International Publishing Group Ltd., 2007. – 192 p.

5. *Romanovskiy O., Knysh A.* Emotional leadership and ways of its formation in National technical university “Kharkiv Polytechnic Institute” / O. Romanovskiy, A. Knysh // International Scientific Journal of Universities and Leadership – K.: DP «NVC «Priorytety», 2015. - #1.

6. *Northouse P. G.* Leadership: Theory and Practice / Peter G. Northouse – 7th edition: Western Michigan University, 2016. – 520 p.

Тема 5.

Лідери нового покоління

Вимоги до лідерів XXI століття. Порівняйте лідерів XX та XXI століття. Продуктивність організації при оцінці ефективності лідерства. Принципи сучасного лідера мають будувати взаємодію в своїх командах. Основні правила управління сучасною організацією. Причини розриву між науковими знаннями і тими стратегіями, які використовують лідери в бізнесі. Три принципи побудови системи мотивування співробітників сучасних компаній.

Питання для самоперевірки:

1. Розкрийте вимоги до лідерів.
2. Розкажіть про принципи сучасного лідера, на яких будуть взаємодію в своїх командах.
3. Охарактеризуйте Три принципи побудови системи мотивування співробітників сучасних компаній.
4. Назвіть причини розриву між науковими знаннями і тими стратегіями, які використовують лідери в бізнесі.

Інформаційні джерела:

1. *Bennis W.* The challenges of leadership in the modern world: Introduction to the special issue / Bennis Warren // American Psychologist, Vol 62(1), Jan 2007. – P. 2-5.
2. *Purvanova R.K., Bono J.E.* Transformational leadership in context: Face to face and virtual teams / Purvanova, R. K., & Bono, J. E. // The Leadership Quarterly, 20(3), 2009. – P. 343-357.
3. *Collison D.* Dichotomies, dialectics and dilemmas: New directions for critical leadership studies / Collison, D. // Leadership, 10(1), 2014. – P. 36-55.

4. *Alimo-Metcalfe, B.; Alban-Metcalfe, J. Leadership: Time for a New Direction? / Alimo-Metcalfe, B.; Alban-Metcalfe, J. // Leadership, Vol 1, Issue 1, 2005.*

5. *Grint K. The arts of leadership / Grint, K. – Oxford: Oxford University Press, 2000.*

Змістовий модуль 3.

Емоційний інтелект та лідерство. Гендерні аспекти прояву лідерства.

Тема 6.

Резонансне лідерство та його психологічні основи

Емоційний інтелект: поняття, історія дослідження. Історія розвитку концепцій емоційного інтелекту. Структура емоційного інтелекту. Принцип «Золотого кільця», що реалізувався у винаході братів Райт. Закон поширення інновації. Причини успіху Мартіна Лютера Кінга.

Питання для самоперевірки:

1. Розкрийте основні характеристики резонансного лідерства.
2. Розкажіть про концепції емоційного інтелекту.
3. Охарактеризуйте закон поширення інновації.
4. З'ясуйте сутність і зміст емоційного інтелекту.
5. Опишіть принцип «Золотого кільця».
6. Назвіть причини успіху М. Л. Кінга

Інформаційні джерела:

1. *Гоулман Д. Эмоциональный интеллект в бизнесе / Д. Гоулман – М.: «Манн, Иванов и Фербер», 2013. – 512 с.*
2. *Гоулман Д., Бояцис Р., Макки Э. Эмоциональное лидерство. Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Дэниел Гоулман, Ричард Бояцис, Энни Макки – М.: Альпина Пабlishер, 2012. – 301 с.*
3. *Bar-On R. Emotional intelligence: An integral part of positive psychology / R. Bar-On // South African Journal of Psychology, 40(1), - 2010. – p. 54-62.*

4. *Brackett M. A., Rivers S. E., & Salovey P.* Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success / M. A. Brackett, S. E. Rivers, & P. Salovey // *Social and Personality Psychology Compass*, 5(1), - 2011. – p. 88-103.

5. *Mayer J. D., Salovey P., & Caruso D. R.* Emotional intelligence: New ability or eclectic traits? / J. D. Mayer, P. Salovey, & D. R. Caruso // *American Psychologist*, 63(6) - 2008. – p. 503-517.

Тема 7.

Стилі емоційного лідерства

Лідерський репертуар. Резонансні стилі лідерства. Дисонансні стилі лідерства. Шість стилів лідерства Гоулмана. Порівняйте кожен зі стилів із емоціональним фоном їхнього сприйняття послідовниками та однодумцями.

Питання для самоперевірки:

1. Розкрийте поняття лідерський репертуар.
2. Розкажіть про резонансні стилі лідерства.
3. Охарактеризуйте стилі лідерства Гоулмана.
4. Назвіть фактори вияву емоційного фону сприйняття лідера послідовниками.

Інформаційні джерела:

1. *Goleman D., Boyatzis R.E., McKee A.* Primal Leadership: Unleashing the Power of Emotional Intelligence / [Daniel Goleman](#), [Richard E. Boyatzis](#), [Annie McKee](#) – Harvard Business Press, 2013 - [Business & Economics](#) - 306 p.

2. *Brackett M. A., Rivers S. E., & Salovey P.* Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success / M. A. Brackett, S. E. Rivers, & P. Salovey // *Social and Personality Psychology Compass*, 5(1), - 2011. – p. 88-103.

3. *Mayer J. D., Salovey P., & Caruso D. R.* Emotional intelligence: New ability or eclectic traits? / J. D. Mayer, P. Salovey, & D. R. Caruso // *American Psychologist*, 63(6) - 2008. – p. 503-517.

Тема 8

Гендерні аспекти лідерства

Особливості жіночого лідерства. Перепони на шляху жінок до лідерства. Бар'єри відбору. Рівновага гендеру серед лідерів.

Питання для самоперевірки:

1. Розкрийте сутність лідерства через зміст гендерного аспекту поняття.
2. Розкажіть про особливості жіночого лідерства.
3. Охарактеризуйте бар'єри відбору до когорти лідерів.
4. Назвіть причини потреби у рівновазі лідерів, особливо серед керівників, політичних та бізнес-менеджерів.

Інформаційні джерела:

1. Christopher, B. Why Are Women So Strange and Men So Weird? / Christopher, B. // Business Credit, 110, 2008. – P. 4-8.
2. Klenke K. Women in leadership: Contextual boundaries and dynamics. / Klenke, K.: Bingley, UK: Emerald Publishing Group Limited, 2011.
3. Mohr G., Wolfram H. Leadership and effectiveness in the context of gender: The role of leaders' verbal behavior / Mohr, G., & Wolfram, H. // British Journal of Management, 19, 2008. – P. 4-16.
4. Nadim A., Singh P. 2005. Leadership styles and gender: A re-examination and extension / Nadim, A., & Singh, P. // International Journal of Human Resources Development and Management, 5, 2005. – P. 333-340.
5. Rosener J. Ways women lead / Rosener, J. // Harvard Business Review, 1990. – P. 119-125
6. Gender Differences and Transformational Leadership Behavior: Do Both German Men and Women Lead in the Same Way? / Thomas W. Kent, Carrie A. Blair, Howard F. Rudd // International Journal of Leadership Studies, Vol. 6 Iss. 1, 2010.

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СЕМЕСТРОВОГО ЗАВДАННЯ СТУДЕНТАМИ ОЧНОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

3.1. Загальні методичні рекомендації

Виконання індивідуального семестрового завдання є складовою частиною навчального процесу, засобом перевірки навичок самостійної роботи бакалаврів та освоєння теоретичних питань та практичних навичок з дисципліни.

Контрольна робота повинна бути подана у друкованому вигляді, виконується на аркушах паперу формату А-4, вона має бути надрукована 14 розміром шрифту TimesNewRoman, інтервал між рядками 1,5, вирівнювання тексту – по ширині.

Титульний аркуш має містити такі обов'язкові реквізити: назву навчального закладу; назву кафедри, назву дисципліни; форму навчання; курс, номер групи; повне прізвище, ім'я, по батькові студента; місце та поточний рік створення та подання контрольної роботи, прізвище, ім'я, по батькові викладача, що буде перевіряти роботу.

Структура індивідуального семестрового завдання включає:

– титульний аркуш;

- повна відповідь на індивідуальне завдання;

- наявність тестової перевірки, опитування з оцінкою результатів та власним аналізом;

- наявність підготовленого тренінгу з питань лідерства

– список літератури.

Завдання має бути оформлено відповідно до вимог, зазначених МОН та норм українського правопису.

3.2. Методичні рекомендації до виконання індивідуального семестрового завдання студентам очної форми навчання

Необхідно обрати індивідуальне завдання, яке відповідатиме обраній студенту темі.

Відповідно до теми індивідуального завдання розробити тренінг, провести анкетування чи опитування, випробувати обраний метод діагностики.

Практична частина повинна містити аналіз автора проекту і результатів дослідження проведеного на п'яти (до 10) респондентах.

Викладачу необхідно пред'явити всі опрацьовані бланки з

діагностичними матеріалами та загальний висновок щодо респондентів, їхньої лідерської позиції та загальної ситуації у середовищі існування респондентів окремо.

3.3. Методичні рекомендації до виконання індивідуального семестрового завдання студентами заочної форми навчання

Необхідно обрати індивідуальне завдання, яке відповідатиме обраній студенту темі та номеру у заліковій книжці.

Відповідно до теми індивідуального завдання провести анкетування чи опитування, випробувати обраний метод діагностики.

Практична частина повинна містити аналіз автора проекту і результатів дослідження проведеного на п'яти респондентах.

Викладачу необхідно пред'явити всі опрацьовані бланки з діагностичними матеріалами та загальний висновок лідерської позиції респондентів та загальної ситуації у середовищі існування респондентів окремо.

Рекомендована література:

1. Лідерські якості в професійній діяльності : навч. посібник / О. Г. Романовський [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. – 143 с.

2. Романовський О. Г. Теорія і практика формування лідера : навч. посібник / О. Г. Романовський [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : Друкарня Мадрид, 2017. – 100 с

2. Романовський О. Г. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти : монографія / О. Г. Романовський [та ін.] ; ред.: О. Г. Романовський, О. С. Пономарьов ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : ФОП Мезіна, 2017. – 290 с.

3. Романовський О. Г. Інноваційне формування повного спектру особистісних якостей лідера у всіх видах професійної діяльності на прикладі майбутніх психологів // О. Г. Романовський, В. В. Бондаренко // Теорія і практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХПІ», 2017. - №2. – С. 3-13.

4. Романовський О. Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності : монографія / О. Г. Романовський ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». – Харків : Основа, 2001. – 311 с.

5. Кочетков В. В. Деловые культуры в международном сотрудничестве. – М.: Социум, 2002.

6. Персикова Т.Н. Межкультурная коммуникация и корпоративная культура. М.: Логос, 2002.

7. Шекшня С. Как это сказать по-русски? Современные методы управления персоналом в современной России. М.: Интел-Синтез. 2003.

Основна література:

1. Adler N. The arts & leadership: Now that we can do anything, what will we do? / Adler N. // *Academy of Management Learning and Education*, 5(4), 2006. – P. 486-499.

2. Alimo-Metcalfe, B.; Alban-Metcalfe, J. Leadership: Time for a New Direction? / Alimo-Metcalfe, B.; Alban-Metcalfe, J. // *Leadership*, Vol 1, Issue 1, 2005.

3. Bar-On R. Emotional intelligence: An integral part of positive psychology / R. Bar-On // *South African Journal of Psychology*, 40(1), - 2010. – p. 54-62.

4. Bennis W. The challenges of leadership in the modern world: Introduction to the special issue / Bennis Warren // *American Psychologist*, Vol 62(1), Jan 2007. – P. 2-5.

5. Brackett M. A., Rivers S. E., & Salovey P. Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success / M. A. Brackett, S. E. Rivers, & P. Salovey // *Social and Personality Psychology Compass*, 5(1), - 2011. – p. 88-103.

6. Christopher, B. Why Are Women So Strange and Men So Weird? / Christopher, B. // *Business Credit*, 110, 2008. – P. 4-8.

7. Collison D. Dichotomies, dialectics and dilemmas: New directions for critical leadership studies / Collison, D. // *Leadership*, 10(1), 2014. – P. 36-55.

8. Conger J., Kanungo R. Charismatic leadership in organizations / Conger, J., & Kanungo, R. – Thousand Oaks, CA: Sage, 1998.

9. Conger J., Kanungo, R. Charismatic leadership in organizations / Conger, J., & Kanungo, R. – Thousand Oaks, CA: Sage, 1998.

10. Day D. The Oxford handbook of leadership and organizations / Day D.. London: Oxford University Press, 2014

11. De Hoogh A.H.B., Den Hartog D.N., Koopman P.L. De ontwikkeling van de CLIO: een vragenlijst voor charismatisch leiderschap in organisaties/ A.H.B. De Hoogh, D.N. Den Hartog, P.L. Koopman // *Gedrag & Organisatie*, 2004 - 17(5). – P. 354-382.

12. Eatwell R. 'The Concept and Theory of Charismatic Leadership', *Totalitarian Movements and Political Religions*, 7 (2), 2006. – P. 141–156.

13. Gender Differences and Transformational Leadership Behavior: Do Both German Men and Women Lead in the Same Way? / Thomas W. Kent, Carrie A. Blair, Howard F. Rudd // *International Journal of Leadership Studies*, Vol. 6 Iss. 1, 2010.
14. *Grint K.* The arts of leadership / Grint, K. – Oxford: Oxford University Press, 2000.
15. *Kidder R.* Moral courage / Rushmore Kidder – William Morrow Paperbacks, 2005. – 320 p.
16. Klenke K. Women in leadership: Contextual boundaries and dynamics. / Klenke, K.: Bingley, UK: Emerald Publishing Group Limited, 2011.
17. *Mayer J. D., Salovey P., & Caruso D. R.* Emotional intelligence: New ability or eclectic traits? / J. D. Mayer, P. Salovey, & D. R. Caruso // *American Psychologist*, 63(6) - 2008. – p. 503-517.
18. Mohr G., Wolfram H. Leadership and effectiveness in the context of gender: The role of leaders' verbal behavior / Mohr, G., & Wolfram, H. // *British Journal of Management*, 19, 2008. – P. 4-16.
19. Nadim A., Singh P. 2005. Leadership styles and gender: A re-examination and extension / Nadim, A., & Singh, P. // *International Journal of Human Resources Development and Management*, 5, 2005. – P. 333-340.
20. *Northouse P. G.* Leadership: Theory and Practice / Peter G. Northouse – 7th edition: Western Michigan University, 2016. – 520 p.
21. *Purvanova R.K., Bono J.E.* Transformational leadership in context: Face to face and virtual teams / Purvanova, R. K., & Bono, J. E. // *The Leadership Quarterly*, 20(3), 2009. – P. 343-357.
22. *Romanovskiy O., Knysh A.* Emotional leadership and ways of its formation in National technical university "Kharkiv Polytechnic Institute" / O. Romanovskiy, A. Knysh // *International Scientific Journal of Universities and Leadership* – K.: DP «NVC «Priorityty», 2015. - #1.
23. Rosener J. Ways women lead / Rosener, J. // *Harvard Business Review*, 1990. – P. 119-125
24. *Steffens N.K., Kim Peters S., Haslam A., Dick R.* Dying for charisma: Leaders' inspirational appeal increases post-mortem / Niklas K. Steffens, Kim Peters S. Alexander Haslam Rolf van Dick // *The Leadership Quarterly*, 2016.
25. *Strange J., Mumford M.* The origins of vision: Charismatic versus ideological leaders / Strange, J., & Mumford, M. // *The Leadership Quarterly*, 13, 2002. – P. 343-377
26. *Sucher S.J.* The moral leadership: Challenges, tools and insights, 2007. – 264 p.

27. Генов Ф. Психология управления / Пер. с болг.; общ. ред. Б. Ф. Ломова, В.Ф.Венды. – М.: Прогресс, 1982. – 422 с.
28. *Гоулман Д.* Эмоциональный интеллект в бизнесе / Д. Гоулман – М.: «Манн, Иванов и Фербер», 2013. – 512 с.
29. *Гоулман Д., Бояцис Р., Макки Э.* Эмоциональное лидерство. Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Дэниел Гоулман, Ричард Бояцис, Энни Макки – М.: Альпина Паблишер, 2012. – 301 с.
30. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти. – К.: Ніка-Центр, 2000. – 33 1 с.
31. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДОПОВІДЕЙ ТА САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ СТУДЕНТАМИ ОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Методичні рекомендації до виконання доповідей студентів.

У доповіді необхідно зазначити:

- теоретичний матеріал з даної теми;
- практичне застосування матеріалу під час власної життєдіяльності;
- значення поданого матеріалу для розвитку лідерства;
- власна оцінка щодо реалізації обраної теми.

Доповідь повинна бути подана у друкованому вигляді та презентована на заняттях.

Усна доповідь має виглядати як довільна розповідь від третьої особи із дотриманням норм усної комунікації у ЗВО, бажано із презентацією у програмі Power Point, можливо із застосуванням відео- та фотоінформації для отримання більш високого балу.

Викладачеві повинен студент надати друкований варіант на аркушах паперу формату А-4, 14 розміром шрифту TimesNewRoman, інтервал між рядками 1,5, вирівнювання тексту – по ширині.

Титульний аркуш має містити такі обов'язкові реквізити: назву навчального закладу; назву кафедри, назву дисципліни; форму навчання; курс, номер групи; повне прізвище, ім'я, по батькові студента; прізвище, ім'я, по батькові викладача, що буде перевіряти роботу.

Теми доповідей:

1. Лідери та псевдолідери.
2. Роль емоційного інтелекту в управлінській діяльності.
3. Ролі в команді.
4. Педагогічне лідерство.
5. Способи розв'язання конфліктів в команді.
6. Роль ділового спілкування в управлінській діяльності.
7. Жіноче лідерство у сучасних компаніях.
8. Імідж ділової жінки.
9. Імідж ділового чоловіка.
10. Роль старости у життєдіяльності студентської групи.

11. Види мотивації для команди.
12. Маніпуляція як спосіб управління.
13. Корпоративна культура компанії Google.
14. Політичне лідерство.
15. Лідери сект – небезпечне лідерство.
16. Шляхи розвинення лідерського потенціалу.
17. Лідери у спорті.
18. Творчість як основна складова успішності лідера.
19. Харизматичне лідерство.
20. Сучасні теорії лідерства.
21. Роль влади в управлінні.
22. Підлеглі за типом темпераменту.
23. Керівники за типом темпераменту.
24. Формальні та неформальні відносини в колективі.
25. Роль традицій та інновацій у формування культури управління.

4.2. Методичні рекомендації до виконання завдання студентів щодо аналізу промов видатних особистостей.

Із переліку рекомендованих промов слід обрати одну та детально її проаналізувати, визначивши який лідер її виголошує, тобто повний аналіз його особистості.

Перелік промов:

1. Стів Джобс, виступ перед випускниками Стенфордського університету, 12 червня 2005 року
2. Джефф Безос, промова для випускників Принстонського університету, 30 травня 2010 року
3. Джим Керрі, промова для випускників Університету Махаріші, травень 2014 року
4. Хелен Міррен, виступ перед випускниками Тулейнського університету, 20 травня 2017 року
5. Виступ Йосипа Бродського, проголошена перед випускниками університету Мічигану в Анн Арбор в 1988 році.
6. Промова Марка Цукерберга для випускників Гарварда.
7. Промова Джоан Роулінг перед випускниками Гарварду.
8. Ніл Гейман випускникам Університету мистецтв Філадельфії, 2012

рік.

9. Джон Ф. Кеннеді випускникам Американського Університету, 1963 рік.
10. Еллен Дедженерес випускникам Університету Тулейна, 2009 рік.
11. Шеріл Сендберг випускникам Гарвардської Школи Бізнесу, 2012 рік.
12. Промова Стіва Джобса перед смертю.
13. Опра Уїнфрі випускникам Стенфордського Університету, 2008
14. Стівен Спілберг, кінорежисер, промова перед випускниками Гарварду, 2016 рік.
15. Вупі Голдберг, актриса, промова перед випускниками Коледжу мистецтв і дизайну Савани, 2011 рік.
16. Виступ Тіма Кука перед випускниками МІТ.
17. Виступ Ілона Маска перед випускниками Каліфорнійського технічного університету.
18. Білл Гейтс випускникам Гарварда 2007 року.
19. Крістофер Нолан перед випускниками Прінстона.
20. Дональд Трамп - виступ з промовою перед випускниками Liberty University.
21. Мінді Калінга промова перед випускниками Гарварду.
22. Хілларі Клінтон з промовою перед випускниками Liberty University
23. Ховард Шульц з промовою перед випускниками університету Штату Арізона.
24. Роберт Де Ніро, актор: "Випускники Tisch (школа мистецтв Нью-Йоркського університету).
25. Меттью Макконахі з промовою перед випускниками (про двох вовків).
26. Ерік Шмідт, голова ради директорів Google з промовою перед випускниками.

5. ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ЗАПИТАНЬ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Визначення лідер і лідерство.
2. Головні якості лідера.
3. Основні теорії лідерства. Їх суть і особливості.
4. Харизматичне лідерство.
5. Роль харизми у політичному лідерстві.
6. Навички, які необхідні для розвитку харизматичного лідерства.
7. Етичний і неетичний харизматичний лідер.
8. Лідери і менеджери.
9. Проаналізуйте взаємовідносини послідовників з менеджером і з лідером.
10. Формальний и неформальний лідер.
11. Основні правила управління неформальними лідерами.
12. Закони лідерства.
13. Замінники лідерства Майндла.
14. Педагогічне лідерство.
15. Охарактеризуйте компоненти педагогічного лідерства по Т.Кенні.
16. Особливості лідерства в педагогіці і бізнесі.
17. Лідери 21 ст.. Порівняння лідерів 21 ст. і лідерів 20ст..
18. Аутентивні компанії.
19. Метод Story-telling у лідерстві.
20. Особливості резонансного лідерства.
21. 4 переудмови резонансного лідерства.
22. Емоційний інтелект.
23. Порівняйте значення IQ и EQ для лідера.
24. Роль емоційного лідерства у відносинах «керівник – послідовники».
25. Проаналізуйте дві групи стратегій управління: 1 група- ідеалістична, товариська, навчальна, демократична і 2 група- амбіційна і авторитарна. Які особливості об'єднують кожену групу і які є відмінності між групами?
26. Особливості стиля керівництва чоловіків.
27. Особливості стиля керівництва жінок.
28. Бар'єри на шляху жінки – лідера до успіху.

6. ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ЗАПИТАНЬ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Модуль 1

1. Назвіть предмет курсу «Теорія і практика формування лідера».
2. Назвіть основні завдання курсу «Теорія і практика формування лідера».
3. Дайте характеристику теорії «Великого людини».
4. Дайте характеристику теорії «Шлях-мета».
5. Дайте характеристику ситуаційної теорії Ф. Фідлер.
6. Дайте характеристику теорії атрибуцій. Наведіть приклад.
7. Дайте характеристику теорії Херсі і Бланшеру.
8. Дайте характеристику теорії Блейка і Мутона.
9. Дайте характеристику теорії Врума-Йетона-Яго.
10. Опишіть особливості харизматичного лідера. Наведіть приклади.
11. Проаналізуйте і опишіть схожості і відмінності лідера і менеджера.
12. У чому особливості особистості етичного харизматичного лідера.
13. У чому особливості особистості неетичного харизматичного лідера.
14. Дайте характеристику особистості формального лідера.
15. Дайте характеристику особистості неформального лідера.
16. Порівняйте відношення колективу до формального і неформального лідера.
17. Дайте визначення поняттю «харизма». Наведіть приклади харизматичних лідерів.
18. У чому особливості школи людських відносин Е.Мейо.
19. Дайте визначення поняттю «Лідер».
20. Дайте визначення поняттю «Лідерство».
21. Яким чином лідер может впливати на послідовників за допомогою харизми?
22. Дайте характеристику закону невизначеності відгуку.
23. Дайте характеристику закону неадекватності взаємного сприйняття.
24. Дайте характеристику закону неадекватності самооцінки.
25. Дайте характеристику закону інформації.
26. Дайте характеристику закону самозбереження.
27. Дайте характеристику закону компенсації.

Модуль №2

28. У чому особливості педагогічного лідерства?
29. Порівняйте педагогічне лідерство і лідерство в бізнесі.
30. У чому виявляються важливі відмінності між лідерами 20ст і лідерами 21 ст? Наведіть приклади.
31. Порівняйте педагогів 20 ст і 21 ст. Чим відрізняються їх підходи до викладання?
32. Поясніть, якими шляхами здійснюється влада і вплив на послідовників у лідерів 21 ст
33. Назовите психологічні особливості підлеглих в сфері освіти.
34. Проаналізуйте психологічні особливості лідерів в освіті і дайте відповідь на питання: чому лідери в освіті найбільш неохочі до подяки?
35. Дайте характеристику одному зі складових моделі вимог до особистості лідера в освіті - впевненість (за Т.Кенні).
36. Дайте характеристику одному зі складових моделі вимог до особистості лідера в освіті - характер (за Т.Кенні).
37. Дайте характеристику одному зі складових моделі вимог до особистості лідера в освіті - обдарованість (за Т.Кенні).
38. Дайте характеристику одному зі складових моделі вимог до особистості лідера в освіті - колегіальність (за Т.Кенні).
39. Дайте характеристику одному зі складових моделі вимог до особистості лідера в освіті –зацікавленість (за Т.Кенні).
40. Дайте характеристику одному зі складових моделі вимог до особистості лідера в освіті - відповідність (за Т.Кенні).
41. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні розвивати пам'ять, мислення і інтелект.
42. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні розвивати емоційний інтелект.
43. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні розвивати креативність.
44. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні розвивати позитивне мислення.
45. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні формувати у себе адаптивне управління.
46. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні розвивати комунікативну компетентність.
47. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні формувати у себе конфліктологічну культуру.

48. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні розвивати у себе риторичні здібності.

49. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні розвивати навички побудови команди.

50. Поясніть, чому лідери 21 ст. повинні розвивати навички ділової етики.

Модуль №3

51. Дайте характеристику поняттю «резонансне лідерство».

52. Яким чином резонансне лідерство реалізується в системі управління.

53. Чим резонансне лідерство відрізняється від управління?

54. Дайте визначення поняттю «Емоційний інтелект».

55. Поясніть роль емоційного інтелекту в управлінських відносинах.

56. Дайте характеристику ідеалістичному стилю управління.

57. Дайте характеристику навчальному стилю управління.

58. Дайте характеристику товариського стилю управління.

59. Дайте характеристику демократичного стилю управління.

60. Дайте характеристику амбітному стилю управління.

61. Дайте характеристику авторитарного стилю управління.

62. Опишіть особливості стилю лідерства чоловіків.

63. Опишіть особливості стилю лідерства жінок.

64. Порівняйте особливості впливу на підлеглих чоловіків-лідерів і жінок лідерів.

65. Чи існує на сьогоднішній момент проблема стереотипності мислення щодо жінок-лідерів?

66. Опишіть переважаючі стилі лідерства у чоловіків і у жінок.

67. Опишіть феномен «скляної стелі».

68. Опишіть феномен «теплиці».

69. Опишіть суть бар'єру відбору.

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 7.1. – критерії оцінювання знань та вмінь студентів із дисципліни

Рейтингова оцінка, бали	Оцінка ECTS та її ви-значення	Національна оцінка	Критерії оцінювання	
			позитивні	негативні
1	2	3	4	5
90–100	A	Відмінно	<p>– <i>глибоке знання</i> навчального матеріалу модулів з дисципліни, що міститься в основних і додаткових літературних джерелах;</p> <p>– <i>вміння</i>: аналізувати поняття, теорії та типи лідерських стратегій; проводити психодіагностичне дослідження лідерських здібностей; розрізняти підходи до визначення лідерства; аналізувати стратегії лідерства з точки зору теорії емоційного інтелекту, складати психологічний профіль особистості</p>	<p>відповіді на запитання можуть містити <i>незначні неточності</i></p>

Продовження таблиці 7.1

82–89	В	Добре	<p>- <i>глибокий рівень знань</i> в обсязі обов'язкового матеріалу, що передбачений модулями даної дисципліни;</p> <p><i>вміння</i>: аналізувати поняття, види та джерела виникнення лідерства; проводити психологічне тестування, спрямоване на визначення лідерських якостей; давати аргументовані відповіді на запитання</p>	<p>відповіді на запитання містять <i>певні неточності</i></p>
75–81	С	Добре	<p>- <i>міцні знання</i> матеріалу з теорії і практики формування лідера та його практичного застосування;</p> <p>- <i>вміння</i> описувати поняття, види та джерела виникнення лідерства; описувати специфічні психологічні особливості харизматичних лідерів; давати аргументовані відповіді на запитання</p>	<p>- невміння використовувати теоретичні знання для розв'язання <i>складних практичних завдань</i></p>

Продовження таблиці 7.1

64–74	D	Задовільно	– знання понять, видів та джерел виникнення лідерства; – вміння виконувати прості практичні завдання	– невміння давати аргументовані відповіді на запитання; аналізувати викладений матеріал; розв’язувати складні практичні завдання
60–63	E	Задовільно	- знання основних фундаментальних положень з теорії і практики формування лідера, – вміння розв’язувати найпростіші практичні завдання	– незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу модуля; – невміння послідовно і аргументовано висловлювати думку; застосовувати теоретичні положення при розв’язанні практичних завдань
35–59	FX (потрібне додаткове вивчення)	Незадовільно	– додаткове вивчення матеріалу модуля може бути виконано в терміни, що передбачені навчальним планом	– незнання основних фундаментальних положень навчального матеріалу модуля; – істотні

Продовження таблиці 7.1

				помилки у відповідях на запитання; – невміння розв'язувати прості практичні завдання
1-34	F (потрібне повторне вивчення)	Незадовільно		– повна відсутність знань щодо навчального матеріалу модуля; – невміння вирішувати прості практичні задачі

Таблиця 7.2 – Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів із дисципліни.

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	пояснення
90–100	відмінно	A	відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82–89	добре	B	дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75–81		C	добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67–74	задовільно	D	задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60–66		E	достатньо
35–59	незадовільно	FX	незадовільно
1–34		F	незадовільно

8. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Базова література

1. Генев Ф. Психология управления / Пер. с болг.; общ. ред. Б. Ф. Ломова, В.Ф.Венды. — М.: Прогресс, 1982. — 422 с.
2. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти. — К.: Ніка-Центр, 2000. — 33 1 с.
3. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. — М.: Дело, 1992. — 702 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління. — К.: Академвидав, 2003. — 568 с.
5. Психология управления персоналом / Под ред. Батарин А.В., Лукьянова А.О. — М.: Изд. Института психотерапии, 2007. — 624 с.
6. Розвиток лідерства / Л. Бізо, І. Ібрагімова, О. Кікоть, Є. Барань, Т. Федорів ; за заг. ред. І. Ібрагімової. — К. : Проект «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2012. — 400 с.
7. Романовський О. Г. Методичні рекомендації по застосуванню тренінгу у виявленні та розвитку особистісних якостей лідера : навч. вид. / О. Г. Романовський ; упоряд.: О. С. Пономарьов, А. С. Сиромятников ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». — Харків : НТУ «ХПІ», 2000. — 20 с.
8. Романовський О.Г. Парадоксальна природа харизматичного лідерства/ О.Г.Романовський, О.С. Пономарьов// Теорія і практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. — Харків: НТУ «ХПІ», 2017. - №3. — С. 5-16.
9. Романовський О.Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів до адаптивного управління/ О.Г.Романовський, М.К.Чеботарьов// Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)№1(17) - 2017 — С.12-18
10. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера : навч. посібник / О. Романовський [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". — Харків : Друкарня Мадрид, 2017. — 76с.
11. Самыгин С. И. Психология управления: Учеб. издание. — Ростов н/Д: Феникс, 2000.
12. Урбанович А. А. Психология управления: Учеб. пособие. — Мн.: Харвест, 2003. — 640 с.
13. Ходаківський Є.І. Психологія управління: підручник/ Є.І.Ходаківський [та ін.], Київ: Центр учбової літератури, 2016. — 492с.

14. Швалб Ю. М., Данчева О. В. Практична психологія в економіці та бізнесі: Навч. посіб. для економ. спец. виш. — К.: Лібра, 1998. — 270 с.

Додаткова:

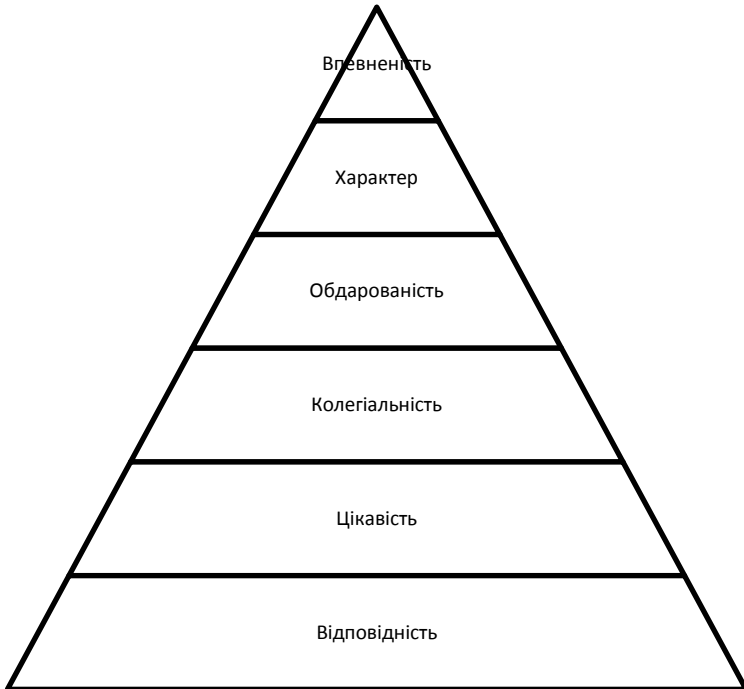
15. Берн Э. Лидер и группа: о структуре и динамике организаций и групп [пер. с англ.]. — М.: Эксмо, 2009.

16. Manfred K. de Wry. The Leadership Mystique: A User's Manual for the Human Enterprise. — М.: “Alpina Publisher”, 2011. — p. 276.

17. J.F. Quinn The Importance of Compassion and Vision in Physician Leadership – College of Business, University of South Florida, Polytechnic. — 2012. — 189 p.

18. Linda M. Pittenger Engaging IT professionals: Does Vision matter? – Embry Riddle. — 2011 – 205 p.

9. МОДЕЛЬ ЛІДЕРА В ОСВІТІ

Відповідність. Під відповідністю розуміється той ступінь розвитку лідера, що забезпечує його здатність займати лідерську позицію в освітньому середовищі. Особистісна відповідність визначається наявністю наукового ступеня та звання, певною кількістю публікацій, історією здійснення наукових досліджень, кількістю аспірантів, що захистили дисертації та ін.

Соціальна відповідність забезпечується наявністю позитивних відгуків від колег про якість наукової і освітньої роботи лідера, зокрема фіксується як академічна репутація.

Позиційна відповідність забезпечується наявністю реальної підтримки з боку інших та реалізується через здійснення психологічного впливу на послідовників, наявність авторитету.

Політична відповідність описується як здатність реалізовувати політику навчального закладу / регіону / країни в діяльності свого підрозділу. Це також включає в себе здатність встановлювати контакти з зовнішніми організаціями.

Цікавість. Цікавість являє собою наріжний камінь особистісного та професійного саморозвитку будь-якого лідера в освіті. Якщо немає цікавості, немає руху до нових знань, розвитку, а отже поваги від колег та послідовників. Цікавість освітнього лідера найбільше проявляється в таких показниках, як націленість на нові завдання та креативність при їхньому вирішенні.

Колегіальність. Під колегіальністю розуміється здатність до командної роботи, вміння досягати компромісів, здатність підтримувати дисципліну в колективі та самодисципліну, вміння взаємодіяти з колегами на рівні власного відділу та рівні всієї організації.

Обдарованість. Ця змінна описує менеджерські функції, які має виконувати лідер, але з урахуванням специфіки діяльності в освітній / науковій установі, а саме: «сканування горизонту», планування, виконання, встановлення зв'язків, святкування.

Функція «сканування горизонту» реалізується через здатність лідера виявляти цікавість до дуже широкого кола питань. Якщо лідер концентрується лише на одній вузькій сфері, то він втрачає можливості до більш широких досліджень. Він має постійно досліджувати особливості розвитку суспільства, шукати нові ідеї, цікавитися розробками колег тощо. Успішні лідери в цій сфері володіють розвиненими навичками складання чітких, прозорих планів, що враховують як позитивні, так і негативні сценарії розвитку ситуації.

Виконання має на увазі здатність до якісного здійснення професійних обов'язків. Авторитет у цій сфері можна заробити тільки шляхом кропіткої та високоякісної роботи.

Під встановленням зв'язків розуміємо здатність до розвитку соціальних контактів, і в середині своєї організації, і поза нею. Важливою функцією лідера є не тільки встановлення та підтримання контактів, а й поєднання людей з різних сфер для реалізації складних та комплексних завдань.

Люди в академічній сфері часто бувають занадто зосереджені на собі і своїх дослідженнях, та не готові шукати колег для наукових обговорень. В той же час, саме через наукові контакти і поєднання різних ідей та підходів здійснюються найбільші наукові прориви. В такому світлі, функція «поєднання» підлеглих між собою лягає на плечі лідера.

Під «святкуванням» мається на увазі вміння лідера релевантно відзначати успіхи своїх колег, заохочуючи їх до подальшої роботи.

Характер. На думку шотландських дослідників, що розробили цю модель, є три риси характеру, що забезпечують успішність освітнього лідера: цілісність; стійкість/гнучкість; відмінність.

Цілісність і чесність є тими характеристиками, що забезпечують якість діяльності представника академічної сфери і проявляються у роботі з джерелами, у побудові дослідної та у стилі наукової роботи, у написанні висновків. Відсутність цілісності відчувається відразу і є непереборною перешкодою для лідерства в академічній сфері.

В своїй роботі лідер змушений працювати з дуже незалежними особистостями, що динамічно розвиваються, ставлять високі завдання перед собою, постійно піддають сумніву авторитет лідера. В таких умовах стійкість, що проявляється на рівні емоцій, інтелекту, здатності до протистояння стресу, є необхідною рисою характеру, що дозволить не здаватися і вести колектив до поставленої мети.

Академічна репутація здобувається через видатні внески в розвиток науки. Тільки наявність відмінної репутації може забезпечити лідеру повагу колег. При цьому недостатньо бути просто «видатним» і «гритися» в проміннях слави. Треба бути готовим ділитися своїм успіхом і поширювати свої досягнення на членів своєї команди.

Впевненість. Лідер має вірити в силу свого таланту, цінність своїх ідей, досяжність своїх цілей та цілей команди. Його впевненість повинна ґрунтуватись на цілком раціональному підґрунті. Інтелектуальна впевненість ґрунтується не на пустих мріях, а на детальному аналізі ситуації, здатності до передбачення труднощів та вміння їх вирішувати.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Зміст навчальної дисципліни	5
2. Методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів.....	6
3. Методичні вказівки до виконання індивідуального семестрового завдання студентами очної та заочної форми навчання	16
4. Методичні вказівки щодо підготовки доповідей та самостійних завдань студентів очної форми навчання із дисципліни	21
5. Перелік контрольних запитань із дисципліни для підсумкового контролю.....	24
6. Перелік контрольних запитань із дисципліни для поточного контролю.....	25
7. Критерії оцінювання знань та вмінь студентів	28
8. Інформаційно-методичне забезпечення.....	32
9. Модель лідера в освіті.....	35

Навчальне видання

**Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу
«Теорія і практика формування лідера»**
для студентів денної та заочної форм навчання освітньо-
кваліфікаційного рівня «Бакалавр» зі спеціальності 053 «Психологія»

Укладачі:
РОМАНОВСЬКИЙ Олександр Георгійович
КВАСНИК Ольга Віталіївна
БОНДАРЕНКО Вікторія Вадимівна
ШАПОЛОВА Вікторія Валеріївна

Відповідальний за випуск проф. *Романовський О.Г.*
Роботу до видання рекомендував проф. *Ігнатюк О.А.*
Редактор *В.О. Козюк*

План 2019 р., п.125

Підп. до друку .12 Формат 60 × 84 1/16. Папір
офісний
Riso-друк. Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк..
Наклад 50 прим. Зам. . Ціна договірна.

Видавничий центр НТУ “ХП”.

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК №3657 від 24.12.2009 р.
61002, Харків, вул. Кирпичова, 2

Друкарня НТУ “ХП”. 61002, Харків, вул. Кирпичова, 2